

ÉRTESÍTŐ

a Budapesti Városvédő Egyesület lapja

2017. március-április-május

XXXV. évfolyam, 1. szám

Tartalom

Ráday Mihály köszöntője - Tisztelt Barátaink! -----	3
Dr. Horváth Péterné - 200 éve született Arany János -----	5
Látogatás és együttműködési megállapodás Léván -----	7
Molnár István - Gellérthegyi mozaik - avagy egy tősgyökeres gellérthegyi polgár vallomása -----	9
Hegedűs Sándor kiállítások és könyvbemutatók -----	22
Olvasói levél -----	24
Levelezőlista -----	24
Tagdíj és 1% -----	24
Weblap -----	25
Új, megbízott titkár -----	26
Évi, rendes Küldöttgyűlés -----	26

Ráday Mihály köszöntője - Tisztelt Barátaink!

Egyre nehezebb Magyarország épített örökségét félteni, s tenni, összefogni megóvásának érdekében. Az „üzlet” mindent visz, a magyarországi műemlékvédelemből megmaradt állami intézmény sem partner már.

Mint - gondolom – tudják azok, akik e sorokat olvassák, 2010 ősze óta minden hónapban van lehetőségem írni, fényképekkel illusztrált cikket írni az Interpress Magazin (IPM) éppen aktuális számába. Nem akkora nyilvánosság ez, mint a korábbi televíziós „agitációs” lehetőség, de azért mégis egy elegáns fórum.

Fotó: Bazánth Ivola

A márciusi számban egy lipótvárosi bérház bemutatása kapcsán hozom szóba azt az egyre jobban terjedő, s már nem is annyira új divatot, ami a házak tetőterének beépítését követően terjed: a ráépítések járványos elterjedését. Az, hogy e kérdés mennyire napirenden van, most egy durva példával igazolva van!

Itt a legborzasztóbb példa ennek illusztrálására: már hirdetik az interneten, hogy két emeletet ráépítenek az „Unger-házra”, Ybl Miklós remekművére, s vagyonokért kínálják az ott kialakítandó új lakásokat!

Tele van a „postaládám” az erről szóló üzenetekkel. Úgy gondoltam, ha tőlem várják sokan a segítséget, meg kell próbálnom tenni valamit e roppant értékű műemlékünk védelme érdekében. Ki, avagy milyen szervezet tehet ilyenkor bármit is? Hova fordulhat az ember? Az engedélyezési eljárásban illetékes szervezet ma Budapest Főváros Kormányhivatala V. kerületi Hivatala Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya. Mint ilyen ügyekben „régimotoros”, a legegyszerűbbnek az tűnt, hogy rákérdezzek, valóban arra adtak-e építési engedélyt, hozzájárulást, amit az „ingatlanfejlesztésben” érdekelték a neten reklámoznak?

A hivatal illetékese elzárkózott attól, hogy bármilyen tájékoztatást megadjon! Csak nem fognak most eljárást kezdeményezni a „közérdekű információ” kiköveteléséért?!

A két utcára néző fakockával burkolt udvarú, főhomlokzatával a Múzeum körútra néző romantikus épületről már – aggódva - írtam az IPM-ben két éve, s a cikk [ide kattintva elérhető](#) „pdf formátumban” azok számára, akik ezt az írást az interneten olvassák.

A veszély elég nagy! És nem csak a konkrét eset miatt. Előbb-utóbb minden kisebb házra – amely nem bontható – rá fognak építeni. Aggódok, hogy így pecsételődik meg majd egy másik remek, s ráadásul évek óta üresen álló kis városi palota sorsa is a Reáltanoda utcában, azé a házá, amelynek udvari istállójában Blaskovichék világhírű lova, Kincsem „lakott”.

Házak nyilvános titkai
Az Unger-ház

Az Unger-ház
Az Unger-ház a Magyarországi Nemzeti Múzeum udvarán áll. A ház a 18. században épült, és a 19. században átépítették. A ház a Magyarországi Nemzeti Múzeum tulajdonában van, és a Magyarországi Nemzeti Múzeum udvarán áll.

Az Unger-ház
Az Unger-ház a Magyarországi Nemzeti Múzeum udvarán áll. A ház a 18. században épült, és a 19. században átépítették. A ház a Magyarországi Nemzeti Múzeum tulajdonában van, és a Magyarországi Nemzeti Múzeum udvarán áll.

Az Unger-ház
Az Unger-ház a Magyarországi Nemzeti Múzeum udvarán áll. A ház a 18. században épült, és a 19. században átépítették. A ház a Magyarországi Nemzeti Múzeum tulajdonában van, és a Magyarországi Nemzeti Múzeum udvarán áll.

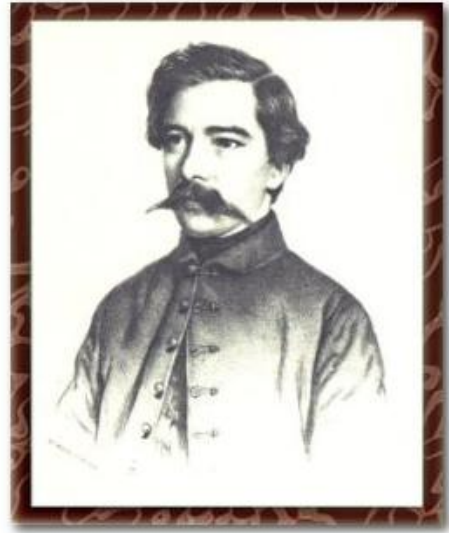
Vigyázzunk értékeinkre – nem győzöm eleget, s újra és újra elmondani...

R.M.

Dr. Horváth Péterné - 200 éve született Arany János

Legnagyobb költőnk 1817. március 2-án született Nagyszalontán és 1882. okt. 22-én hunyt el Budapesten.

A debreceni református kollégiumban tanult, majd Kis-újszálláson tanított. Rövid ideig színésznek állt, majd a falujában másodjegyző lett. Több családnál is magántanár volt. (Pl.: Geszten Tisza Domonkost tanította.) 1840-ben feleségül vette Ercsey Juliannát, egy ügyvéd vagyontalan leányát. Két gyermekük született, Juliska és László. Az ottani hétköznapiakból Szilágyi István nagyszalontai iskolaigazgató biztatására állt neki a klasszikusok fordítására. (Shakespeare és Szophoklész) Első nagyobb sikere a Toldi elbeszélő költeménye volt, amit a

Kisfaludy Társaság pályázatára adott be 1846-ban, és meg is nyert. Népszerűsége elindult, Petőfi barátságát is megnyerte. Toldi öregkorát és szerelmét csak a későbbi években adta ki. 1851-ben a nagykőrösi református gimnáziumban kapott magyar- és latintanári állást. A Bach-korszakban írta legszebb történelmi balládáit. (V. László, Szondi két apródja, A walesi bárdok stb.) Verstani elgondolásait úttörő jelentőségűeknek mondhatjuk. 1860-ban a Kisfaludy Társaság igazgatói posztjára is felkérték, és Pestre költözött. Sokáig lakott az Üllői út és Erkel utca sarkán lévő házban, innét járt be az Akadémiára is dolgozni gyalog. (Ami akkoriban a Károlyi-Trattner házban bérelt helyiségeket a Petőfi Sándor utcában.) 1865-ben az elkészült neoreneszánsz épületben az MTA titkára, 1870-ben főtitkári tisztséget töltött be. Ekkor már itt lakott. Sajtó alá rendezte összes munkáját, amit 8 kötetben Ráth Mór adott ki. De sokat betegeskedett, és 1877-ben lemondott a főtitkárságról. Az egész nyarat családjával a Margitszigeten töltötte. Itt írta az Őszikék-et a Kapcsos könyvébe, amit Gyulai Pál irodalmár, kritikustól kapott. Madách Az Ember tragédiáját is elküldte Aranyak, aki felismerve annak jelentőségét, „átsimította” majd sajtó alá rendezte a drámai költeményt. Ének a pesti ligetről c. versében leírta a korabeli viszonyokat. Gazdag nyelve, költői látásmódja lévén a magyar líra legnagyobbja. 700-800 új szót teremtett. Dalokat is szerzett a maga és kortárs költők verseire. Egész életében nagy hatással volt rá George Byron (1788-1824) az angol romantikus költészettől nagy alakja. Legismertebb arcképét Barabás Miklós 1856-ban készült litográfiája alapján réz-

be metszette Axmann. Juliska lánya sajnos fiatalon elhunyt, a veszteségét nehezen viselte el. Fia jogot végzett, költő lett, főleg népmeséket írt.

Arany János 3 alakos 230 cm-es szobrát a MNM kertjében helyezték el 1893. május 14-én. Stróbl Alajos szobrász készítette. 1877-ben írtak ki pályázatot, amire többen jelentkeztek: Kiss György, Róna József, Tóth István, Zala György és Bezerédy Gyula. A beérkezett művekről Trefort Ágoston (200 éve született (1817-1888) vallás- és közoktatási miniszter, és Tilgner Viktor bécsi, valamint Klein Miksa berlini szobrászok döntöttek. Ők voltak a zsűri, de Zala György és Stróbl között újabb versenyt írtak ki. Végül Stróbl műve lett a nyertes. A szoborra összegyűlt 100 ezer Ft-ból a szobrász tiszteletdíja 35 ezer Ft volt. Az elkészült szobron a költő magas padon ülve foglal helyet, kezében a kapcsos könyvvel, jobbra a talpazatnál Toldi alakja (Porteleky László vívóbajnok), balra Rozgonyi Piroska (Széchenyi Aliz a” legnagyobb magyar” unokája volt a modell.) Széchenyi István tiszteletére 1860-ban a MNM dísztermében rendezett emlékünnepeken Aranyt kérték fel a nemzet halottját méltató óda megírására. A szobor talpazatát Schickedanz Albert építész tervezte és haraszi mészkőből készült, 430 cm magas. A főalak bronz, 365 cm. A mellékalakok 250 cm-esek. A szobor tövében elől egy tulmadár (kerecsensólyom) lanton pihen. Hátul a színészálarcok Arany Arisztophanész fordításaira utalnak. A Tourbain féle pesti ércöntődében öntötték ki.

1877-ben a Margitszigeten szeretett pihenni, a tölgyfák alatt, hová a pesti város zaja már nem ért el. A fákból még néhány ma is áll. Alattuk 230 cm-es kőtalpazaton helyezte el a 128 cm-es mészki mellszobrát Stróbl Alajos. Közeliében van a nyári színpad. A Fiumei úti temetőben nyugszik feleségével és gyermekeivel (14. sziget). A bronz szarkofágot és architektúráját Stróbl Alajos és Rauscher Lajos alkották Az ország több városában is állították a nagy költő emlékére szobrokat: Nagykőrös, Debrecen, Gyál, Kécske, Nagyszalonta és Szilágynagyfalva (Románia).

Dr. H.P-né.

Látogatás és együttműködési megállapodás Léván

Január 31-én Millisits Mátéval, Kelemen Gábor közreműködésével meglátogattuk a Lévai Református Egyházközséget majd részt vettünk a Lévai Reviczky Társulás közgyűlésén. A látogatás célja a BVE és a két intézmény közötti kapcsolat további erősítése volt.

Kassai Gyula a Barsi Református Egyházmegye esperese (aki egyben a Lévai Református Egyházközség lelkésze) barátságosan fogadott bennünket az irodájában. Miután megállapodtunk, hogy maximális segítséget adunk az

aktuális pályázatok elkészítésében és megbeszéltük a részleteket, bemutatta az épületet, beszélt kisebb-nagyobb gondjaikról, terveikről.

Nem tudom Magyarországon hányan vannak képbén a szlovákiai magyarság helyzetét tekintve? Hányan tudják, hogy Léván a lakosság mindössze 8%-a magyar? Hányan tudják, hogy lévai gimnázium megszüntetése után két alternatíva maradt: Vagy vállalják a diákok (és a szüleik) a legközelebbi, 30 kilométerre levő magyar gimnáziumba járást, vagy átíratják őket a

helyi a szlovák intézménybe. Ezért volt nagy jelentősége, hogy a Czeglédy Péter Református Gimnáziumot 2001-ben létrehozták.

Az esperes úr egyébként a magyar állampolgárság felvétele miatt elveszítette szlovák állampolgárságát vállalva annak összes, nagyon súlyos következményét.

Egy kicsit késve érkeztünk a néhány utcával arrébb tartott közgyűlésre, ahol éppen a különböző beszámolók folytak. Egészen meglepő, hogy ez az 50-60 fős közösség mennyi mindent tudott felmutatni. Őszintén, nyíltan beszéltek a sikereikről és a kudarcaikról. A “vita” nem volt formális, inkább egy kicsit elkeseredett. Végül is a magyarság megőrzéséről szólt a dolog. Nem éppen lélekemelő eseteket említettek például arról, hogy “fúrják meg” az iskola/iskolák vezetői annak a lehetőségét, hogy a diákok például a magyar táncházba eljussanak. Egy rokonszenves fiatalember beszélt erről (akit egyébként nem vettek fel egyetlen magyarországi, táncot tanító felsőoktatási intézménybe sem).

Az egyik meglepő érdekesség az volt, hogy a társaság tagjai, ha felfedezik, hogy egy üzletben, intézményben tudnak magyarul, és az üzemeltetője hozzájárul, ezt jelzik a bejáraton egy kis táblával – lehetőséget adva a betérőnek, hogy az anyanyelvét használja.

A közgyűlésen lehetőséget kaptunk, hogy a BVE alelnöke Millisits Máté köszöntse a közösséget, és az új, megbízott titkár, Jeney Attila bemutatkozzon. Ezt követően a Lévai Reviczky Társulással együttműködési szándéknyilatkozatot írtunk alá melynek lényege, hogy előadásokkal, kiállítások szervezésével segítjük egymás munkáját, és társ pályázóként indulva igyekszünk némi forráshoz jutni a közös célok megvalósítására.

A közgyűlés összefoglalásaként az elnök, Wirth Jenő a legfontosabbnak a fiatalítást jelölte, és a Házi Áldással zárta be (mint mindig) a közgyűlést.

J.A.

Molnár István - Gellérthegyi mozaik - avagy egy tősgyökeres gellérthegyi polgár vallomása

Amint az ember életének rokkáján vékonyodik a fonál, homokóráján pedig gyorsul a pergés, rá kell jönnöm hét évtizedre visszatekintve: minden és minden összefügg elődeinkkel, szű-

1942; a még sértetlen Nagykövetség egy része a Kelenhegyi úti felső bejárata felől, családi fotó

kebb hazánkkal. Azon kívül egyszer azt a vágyat is valóra kellene váltani, miszerint utódainknak átadnánk azokat az örökölt szellemi javakat, az emberi tartást, melyek itt ivódtak belénk, születésünk helyén. Unokáimat is tekintetbe véve öt generációs újbudai, gellérthegyi lakosnak vallhatjuk magunkat, e sorok krónikása születése helyét, a Szentimrevárost, a Gellérthegyet sosem hagyta el.

A családi legendák gondolatának és rögzítésének vágya több évtizedre nyúlik vissza, majd midőn múltak az évek, rebbent az idő úgy terebélyesedett és mélyült visszafelé az elmondandók sora. A XXI. század beköszöntekor megszületett leányunk második gyermeke, a keresztelőre az ajándék sem maradt el. A meglepetés egy magyar művész olajfestménye volt, melyen az anya oltalmazóan tartja karjai közt csecsemőjét, ki fejét szelíden oldalra hajtja, és egy anyától a legszebb adandó mozzanat részese: békésen szopik. Örökségemül kapott és jobb helyre nem is kerülhető festmény családon belüli érdekességgel rendelkezik, ugyanis édesapám ajándékozta édesanyámnak 1943-ban, keresztelőmet követően. Reményem szerint én ugyan abban a gellérthegyi szobában adtam át, ahol ők voltak részesei akkoriban a hasonló ünnepi eseménynek. Kopott családi albumokat lapozgatva mind több gellérthegyi, szentimrevárosi felvétellel találkozom, a szemem ilyenkor néha elhomályosul, kellene egy új szemüveg, vagy csak a fránya tavaszi fáradtság? A vélhetően valódi válasz talán nem titok.

Első észlelésemet, még kissé botladozva jártam - így kísért anyám - megállva a sétánk során a Kelenhegyi út második nagy kanyarját követően, és mintha valóban emlékeznék a kiégett Finn Nagykövetség épületére.

Más alkalommal, egy hosszabb barangolásunk során a rakpartról mutatott

felfelé anyám, a Szent Gellért-szobor felé, de azt már serdült koromban tette hozzá, hogy szeretett hegyünket a szent ember keresztet felemelő keze sem tudta megvédeni a háború borzalmaitól.

A kiégett Finn Nagykövetség 1945/46, kép közlése a Finn Nagykövetség engedélyével

Az új - Szentiváni János fotóművész képe, Finn Nagykövetség engedélyével

Első elemimet a kerületen kívül, a Váci utcai Angol kisasszonyok apácarend iskolájában (hét osztályzat volt még) végeztem. Ez idő tájt harmadik éve mehettünk át az 1945 januárjában felrobbantott Ferenc József híd (időben a harmadik, budapesti hidunk) helyetti újjáépített, immár a Szabadság elnevezésű hídon. (Ritkábban Fővám térinek is hívják). A romantikus

legenda hallatán kisgyerekként gyakran nézegettük a keresztartókon lévő hatalmas vasszegecseket, keresve köztük Ferenc Jóska aranyfejű szögét, melyet állítólag a császár király a híd 1896-os millenniumi avatásán saját kezűleg ütött be. Ezt, a legrövidebb fővárosi átkelőnk méltán sorolják a szakemberek a világ legszebb konzolos hídjai közé. Az Angol kisasszonyok iskoláját az akkori hatalom megszüntette, a tanító, ápolórendi apácák nincstelenné váltak. A

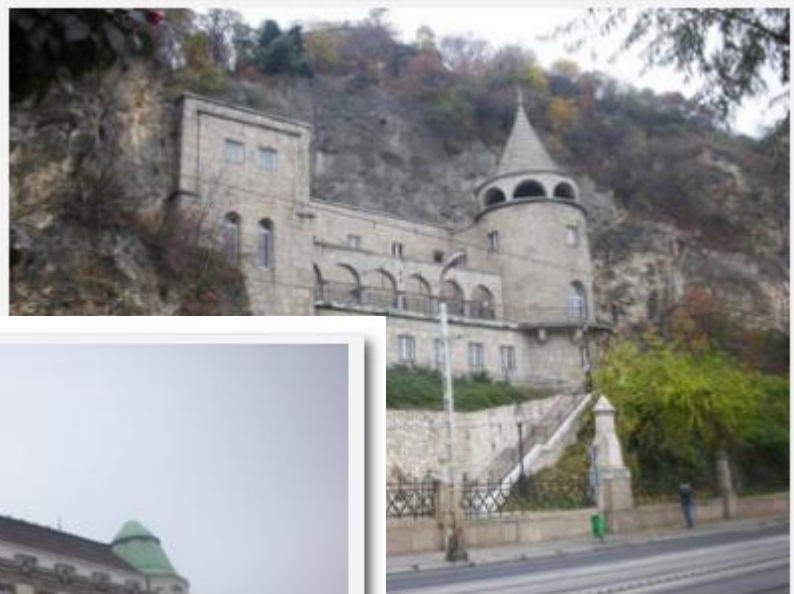

Szent Gellért vértanú klasszikus stílusú szobra
1904-ben készült el, alkotója Jankovics Gyula
szobrászművész, családi felvétel, cc. 1933

Gellért-tér feletti Szikla templom (hivatalos neve Magyarok Nagyasszonya sziklatemplom) és lakói még rosszabb sorsra jutottak, az akkori hatalom a bejáratot 1951 Húsvét másnapján befalaztatta, a Pálos rend tagjait száműzte, börtönbe vetette, bányába küldte, a kegytárgyakat a Dunába szórták, Vezér Ferenc atyát felakasztatta.

A templom teljes megújulása 1992 februárjában vette kezdetét. Magyarország 1100 éves honfoglalásának, valamint a magyar kereszténység fennállásának ezeréves emlé-

kére a polgári Orbán kormány a 2001. évre új, gránitborítású nagykeresztet állíttatott fel e régi helyének közelébe, hirdetve a szégyenletes rendszert követő

felvétel

Saját felvétel

megbékélés és megbocsátás szellemét.

A Pálos szerzetesrendi Sziklatemplom, elkészült 1931-re, majd 1934-re neoromán

stílusú kolostor épült meg mellé. Ide jártunk misére rendszeresen vasárnaponként, ameddig lehetett: gyerekek kerülő úton menjetek a 10-es misére, hallik nagyanyám aggódó hangja.

Bálozók a pezsgő fürdő emeletén; Medikus bál a Gellértben 1936. január 25-én, családi, saját tulajdonú fotó

Egy rövid gellérthegyi séta másik kiindulópontja lehet a csodálatos, 100 éves Gellért szálloda 1912-18 között felépülő szecessziós épülete. 1926-27-ben épült meg hozzá a külső Hullámfürdő, melynek gépészeti berendezéseit utolérhetetlen technikai bravúrral alkották meg, az eredeti gépezetek azóta is kifogástalanul (egy alkalommal volt egy hét leállás egy nagyobb csőtörés miatt) működnek. 1934-ben a belső pezsgő fürdő is megnyílt.

A hölgyek kezében olykor még feltűnik egy-egy híres hajdani megyebál, apró, de fontos kelléke, egy Monarchia-béli legyező.

A szállodától néhány lépést felfelé haladva (a Kelenhegyi út és a Kemenes utca torkolatá-

ban) érjük el a budai szőlőművelők emlékére felállított Szent Vince szobrot, melyet a Promontorium Borlovagrend tagjai néhány éve minden január 22-én megkoszorúznak.

Gyermekkoromban, a hegyen a néhány fellelt, megmaradt százados szőlőtőkékhez kapcsolódó történetek fogtak meg leginkább, de jóval később tudtam meg, hogy a 19. század csaknem végéig a híres budai borvidék részeként az Óbuda, Várhegy, Tabán, Nap-hegy, Gellért-hegy, Sas-hegy lankáin összefüggő, gondosan megművelt szőlőkultúra díszlett. Az 1800-as évek végére a bu-

Fotó: Szóts László

dai borvidéket az egész Európán végigsöprő filoxéra vész (szőlőgyökértetű) teljesen kipusztította.

*A voltba nézve mit sem láttam, majd megelevenedett a terep,
puttonyos fiúk, szőlőszedő leány ontották lábamhoz létvedrüket.
A Hegynek régvolt szőlősháta szelíd szüretre álmodott,
tompán kondult a harangszó, vincellért idézett, meg papot.
Nap nyelt régi, drága csendet, nem volt sétány, kőkeret,
A madárjárta hajlatokra hideg havat hordtak szelek.
Porladó tőkék, tétova románcok, fohászt őrző korhadt kereszt,
ősz derekára must illatát szeg be a dombbá nőtt emlékezet.*

A Szent Vince oszlopot elhagyva csupán néhány métert felfelé haladva érjük el a Mányoki út - Kelenhegyi út kereszteződésénél magasodó, 1903-ban felavatott Gellérthegyi műteremházat (köznyelvi használatunk szerint Kelenhegyi, vagy csak egyszerűen Művész házat). A késő szecessziós és kissé eklektikus épület méltán Európa híré, tervezője Kosztolányi-Kann Gyula festő-építész.

Elhagyva, egy éles kanyart a Szabadság- szobor felé fordulva esik utunkba a Minerva utca, Pipacs utca.

Az elfeledett, és kissé eldugott helyen, de 2009 körül szépen felújított, hatalmas Minerva (görög neve Pallasz Athéné) szobor a Rezeda és Minerva utca közötti telken. Alkotói Szabó Rezső és Szabó Antal szobrászművészek, készült az 1900-as évek elején.

A Gellérthegy parcellázása a filoxéra járványt követően vette kezdetét, az 1910-es, 20-as évekre már nagy, akár hatalmas telkekkel övezett villák magasodtak. Közvetlen a szomszédunkban a Zwack villa állt, (az egykori Bayer villa) szomszédságában. A Pipacs - Minerva - Gyopár utcák hármassarkán a Svéd ház magasodik, itt mentette, és a szerencsétlen sorban állók részére állította ki Raoul Wallenberg százával a menleveleket, már amíg tehetett.

A volt Svéd Nagykövetség, R. W. egykori irodájával. Épült 1906-ban (A Pipacs utca első háza)

A Svéd ház hosszan, a Rezeda utcáig elnyúló hátsó kertjében egy emeletes svéd fa hétvégi ház állt, melyet a negyvenes évek végi esztelen pusztítás az utolsó szegig megsemmisített, elemeit széthordták. Alig néhányan élünk már a tágabb környéken, akik emlékezünk rá. (A Svéd ház aulája, valamint a Pipacs, Minerva utcai sarok, a Kelenhegyi út bizonyos szakaszai és a Gellérthegy Víztároló kertje filmek - Régi idők focija,

Mansfeld Péter - egyes jeleneteinek forgatási helyszíneivé is váltak.)

Az ötvenes évek elejétől már nem csupán emlékfoszlányok rebbennek fel, felhallanak a családon belüli is a halk félmondatokra. Olykor suttogva köszönt be egy szentképáros, alkalomadtán furnérlemezre ragasztott fa Madonna fejet húzott elő puttonyából, kissé félve engedték be, de vásároltunk is tőle portékát:

A gyermekkori boldog aranykort a legrosszabb, ötvenes évek sem tudták megváltoztatni „csak a jóra emlékezem”.

Emlékszem, csigákat szedtem, ősszel megfénylő gesztenyét, (40 fillért adott kilójáért a MÉH) lestük a gyíkok fürge hadát, éreztették,

Madonna fej

de sosem mondták, miért ne bújjam olykor-olykor nyíltan is a szent Bibliát? A hegyet akkori-ban erős hangú ószeresek, vándorbádogosok, köszörűsök járták, némelykor feltűnedeztek a vándorverklisek/sípládások, kik egész tudományukat és boltjukat jobbára hátukon cipelték. A

Egy, a múltat még szerencsésen túlélte, kiemelten védett orrszarvú bogár gellérthegyi egyede (felv.:2013, Minerva utcai kert)

jeges, a posta és a szenes, lovas kocsival járt. Egy tábla jég 4 forintot kóstált, félbe is vágták, de ha megesett a jeges szíve negyedet is vágott. Az ötvenes évek aranyló őszeinek beköszöntével a hegyen is feltűnedeztek százszoknyás parasztnénikék, kik kendővel letakart kosaraikból saját főzésű szilva, hecsedli lekvárt árultak, a Rákos-patak

menti felénk vetődő „milimárik” kézi szöttesben burkolt házi túrót, tejfelt, vaját kínálgattak. A Bartók Béla úti pékségből – ez a szolgáltatás nagyon rövid ideig tartott – reggelente még feljött a kifutófiú, és az előre megrendelt vajaskiflit, pacsnit (a tej még jegyre volt) kis zacskókban az ajtó elé tette, fizetni utólag hétvégeken kellett.

A kisgyermekkorai nagy felfedezések mind a korabeli Gellért-hegyhez kötődtek: a híres gellérthegyi gesztenyefákat még nem sanyargatták a gesztenyemoly lárvái, május idusára bódító volt a mindenütt fellelhető orgonabokrok illata, a Citadella mögött terült el a „nagyibolyásunk”. Ősszel itt szedtük a legfinomabb török mogyorót, az illatuktól terhes tavaszok nyári fordulóján a vadszamócás helyek sem voltak titokzatosak előttünk. Még egy-egy róka, vadnyúl, erdei sikló is feltűnt, nem beszélve a százféle madárról, csodás lepkékről.

Rajzási években még most sem megy ritkaság számba alkonyatkor a levegőt alacsonyan át-szelő szarvasbogár. Az ápolt és rendbe hozott gellérthegyi kertekben levő komposztgödörben még fellelhető a lótücsök, (*Gryllotalpa vulgaris*) gyermekkorunkban a nyirkosabb helyeken még gyakran előfordult, ábrándoztunk róla, hogy eladjuk őket a harcsára horgászó felnőtteknek, de komolyabb bántódásuk nem esett. A farakások és kergek körül sajnos egyre ritkábban

Szarvasbogár

látni a nagy hőscincért. A hegyen egykor nagy számban előforduló pannon és a csodaszép zöld gyík látványa zömében a múlté, két alkalommal, 2015 és 2016 nyarán láttam viszont a kertben a nagy testű erdei siklót. Kéretlen kártevők is fellépnek egyre nagyobb számban a hegyen, a mintegy jó tíz éve Magyarországra is betolakodó spanyol óriás meztelen csiga.

A sok évtizede megfigyelt madárvilág faj és egyedeinek száma nem csökken gyökeresen: látni még énekes, fenyő, valamint szőlőrigót, szürke légykapókat (egyetlen alkalommal került szemem elé a szintén a légykapó félék családjába tartozó elegáns kékbegy).

Mátyásmadár

Csodálhatunk, sármányokat, zöldikéket. Viszonylag gyakran kerülnek a figyelmebb szemlélő elé, és főleg a késő őszi időkben lepik el a meggyvágók, erdei pintyek társaságában a néhány tő vetett, vagy a téli etetésből származó árvakelésű napraforgók tányérjait és a téli etetőket. Telente egyre nagyobb számban fordulnak elő a kistermetű kékcinegék, ritkábban a fenyves, a kormos fejű és barátcinegék.

Nem múlik el tél, hogy ne kerülne szem elé egy-két szép hangú kóborló, a feltűnően piros mellényű süvöltő hím egyede. No meg a kedvencek; a Skandináviából 3-4, ritkán 5 évenként telente nagy tömegben (inváziós vendég madarak) levonuló igen szép, bóbítás csonttollú ma-

darak, akik mindig rálelnek a kertek vadrózsa bokrainak rászáradt termésére. A varjúfélék (sajnos a holló kivételével) közül a szajkók, a szarkák, a dolmányos/szürke varjak egyre nagyobb számban telepednek meg és válnak városlakó madarakká is. Tudom, fészekrablók is, de hát ők is élni akarnak, és valószínű, hogy híres tanulékonyosságuk révén már hallottak az

Az okos szürke (dolmányos varjú) "székfoglalóját" tartja

egészséges arányú biodiverzitás fogalmáról. A néhány itt élő karvalytól a fekete rigóknak és a balkáni gerléknak van félni valójuk. A Szabadság szobor környékén sárlók köröznék és a sarlós fecskék is hazatalálnak minden tavaszra. A tavaszi, nyári napokon már sötétedés előtt is vadásztatnak egyes denevér fajok.

Későtavasza megérkeznek a bronzosan csillogó, pompázatos színű, de mégis egyszerűnek mondható seregélyek, az egyre kevesebb számú odúkat versengve foglalják el a tarkaharkályoktól; fakopáncsoktól. Igen ritkán, de feltűnik a veréb nagyságú, a legkisebb termetű európai fakopáncs is, a hátán sűrűn fehér-feketén keresztávozott kis tarkaharkály, a *Dendrocopus minor*. Több pár tekintélyes méretű zöld (hamvas) küllő is él a hegyen, „évtizedenként” egyszer látható Európa legnagyobb har-

1970: a jubileumi park egy része, a még fiatal facsemetékkal

kályféléje, a szénfekete, piros fejű fekete harkály. Kakukkszó minden évben hallik, de sosem pillantottam meg. Olykor látni egy-egy kisebb csapat mezei verebet (ezek is védett szárnyasok), de mintha nem találtak volna igazi otthonra a hegyünkön.

Jó húsz éve a hegy Jubi-

leumi parkjában hetekig tanyázott egy nagy, 35-40 egyedből álló erdei fülesbagoly csapat (mutatóba még ma is akad telente egy-egy). A kertünkben egy alkalommal tűnt fel egy odatévedt fácánkakas, más esetben, szinte nem hittem a szememnek, egy fogoly rebent fel a kertvégi, néhány négyzetméternyi gyomosból. Sokat vesztett, aki még nem hallotta a gellérthegyi fülemülék (csalogányok) május éjszakai énekét. A szinte jelentéktelen kinézésű kis madár a világ egyik legszebb hangú énekese. A háborút követően a hegy délnyugati lankáján elterülő Jubileumi Parknak két (1954, 1965) rendezése volt, teljes felújítása, új játszóhelyek létrehozása néhány éve fejeződött be.

A hegy felett, nem nagy magasságban olykor tőkésrécék szárnyalnak. 2016 nyaráig egyetlen alkalommal láttam mintegy 5-6 méter magasságban, a jellegzetes hullámosan repülő szép búbos bankát. (Az MME a beérkezett szavazatok alapján 1989, 1990 és 2015-ben is az „Év madarának” választotta.) Október közepe felé a magasban darvak húznak a Hortobágy irányába, míg a vadlibacsapatok főleg a Tatai öreg tó felé veszik az irányt.

Az ősszel más, kis énekesmadarakkal bandákba verődő cinkefélékkel találkozunk. Az őszapók egyedszáma örvendetesen nő. A figyelmes szemlélődő olykor megpillanthatja a bokrok,

Sárgafejű királyka és őszapó, forrás: C.Chernel István, Magyarország madarai II. kötet, Budapest, 1899.

farakások közt „egérszerűen” surranó ökörszemet. A tűlevelűeken nem ritkán szemezgetik a fenyő magvakat a szigorúan védett, legkisebb madaraink a sárga és a tüzesfejű királykák. Ők egyben Európa legkisebb madárkái!

A téli évadban gyakran látott, és az etetőkre állandó jelleggel rátérő csuszkák mellett nagyon ritkán a kis termetű fakuszt is megpillanthatjuk.

Gyermekkorom tarka, pompázatos színezetű lepkevilága a századfordulót megelőzően már szinte teljesen eltűnt. Az ötvenes, hatvanas években mindennaposnak számított a fecskefarkú,

Tölgyfa pávaszem

galagonya, admirális kardos pillék látványa. A fecskefarkú pillangókat (*Papilio* sp.) több lepkész is Európa legszebb pillangói közé sorolja.

Egy alkalommal, 2016 augusztusában nappal, leszállva sikerült lefényképeznem az óriási, 15 cm szárnytávolságú, számomra ismeretlen tölgyfa pávaszemet (másik neve tölgy se-lyemlepké, őshazája Délkelet-Ázsia). Ma ez a legnagyobb, jobbára éjszakai lepkénk, hazánkba az ötvenes évek-

ben került be, a Rovartani Intézet közlése szerint a Dunántúlon már egyáltalán nem számít ritka fajnak.

Csörtike

A Minerva utcai kertekbe betévedt és csaknem egy hónapig éldegélt itt egy kis vaddisznó süldő. Egy Sas-hegyi idegenvezető szerint az ő területükről kerülhetett ide. (2013-as felvételem kertünkben.) Szelíd volt, sokan etetgettük, Csörtike lett a neve. A gellérthegyi kertekben még nem ritka az éjszakai életmódot folytató nyest, és a keleti sün:

Amint érik a gellérthegyi mogyoró, mandula, belopakodik a kertekbe a mókus.

Az írás vége felé nosztalgiából és az elődök iránti tiszteletből közölnék néhány képet a csaknem fél évszázada elkezdett gellérthegyi kert rekonstrukciójáról, és a jelenlegi állapotáról.

A rekonstrukció kezdete

lam. Nevével ellentétben a verébalkatúak rendjébe tartozik, ezen belül a sárgarigófélék családjába sorolandó. Gyönyörű madarunkat Márai Sándor, mint az állati nemesség vigasztaló jelenségeként említi „Napló 1943-44” című művében.

A mai állapot

Végszóként pedig; nincs olyan május első hete, hogy a Minerva - Pipacs - Rezeda utca alkotta háromszögből (régiben még volt a Gyopár utcával kiegészülő négyszög is) ne hallana fel az igazi hazájukba pontosan visszatérő sárgarigók csodásan fuvolázó diadalittas füttye, a semmivel sem összetéveszthető, az élet szeretetét harsogó dal-

A sok egyéb, népies nevekkkel büszkélkedő sárgarigónk (legszebb talán ezek közül az aranymálinkó) az a madarunk, mely késő tavasszal tér csak haza, míg ősszel a legkorábban kel ismét vándorútra. „Elsuhogott az a füttyös sárgarigó délre, Sárgul az árva diófa zöld terebélye” (Nagy László: Dióverés). Rigónk 2002-ben lett az „Év madara”. A madarászok szerint a sárgarigó művészi fészket

megtalálni nem lehet, csupán rálelni. Sajnálattal végzem be e rövid odalakat - mivel gátjaim nem engednek meg egy szív szerinti regényt írni a Gellérthegyről - de G. G. Márquezre, a kolumbiai írólegendára kell gondolnom, ki vasszigor kényszerét említi egy rövid novella befejezésekor, és Szabó Magda is adhat egy kis bátorítást, mivel a Régmódi történet írása kapcsán eleinte pontos kronológiai sorrendet említ, majd csak úgy jöttek a sorok sorról, sorra, hogy eszébe jutottak a történések.

A biokert őszi „ajándékosara” 2015-ben

Óvjuk, vigyázzuk szeretett hegyünket, melynek mintegy 40 hektárnyi része 1987 óta az UNESCO Világörökség része, és 1997 óta természetvédelmi terület! A hegy a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságának kezelésében áll, a dolomitos sziklagyepen olyan fokozottan védett növények is előfordulnak, mint a kisleveles hangyabogáncs, a magyar gurgolya, a csikófark és a sárga habszegfű, utóbbi Magyarországon csak itt díszlik.

M.I.

Hegedűs Sándor kiállítások és könyvbemutatók

Lábatlan városában 2017. január 20-án a Gerenday Házban két kiállítás nyílt egy időben, amelyek a reformáció 500. évfordulója és a magyar kultúra napja előtt egyszerre tisztelegnek. A fő kiállítás címe “A protestantizmus öt évszázada a Dunántúlon”, az ezt kísérő kamara kiállítás címe “A Dunántúli Református Egyházkerület három főgondnoka a XX. század hajnalán – Tisza Kálmán – Hegedűs Sándor – Tisza István emlékezete”.

A tárlatokat Millisits Máté művelődéstörténész rendezte, megvalósításuk a Budapesti Városvédő Egyesület szervezésében történt.

A megnyitó ünnepségen a Tatai Református Egyházmegyéét Gerecsei Zsolt lelkészi főjegyző képviselte. Az eseményt jelenlétével megtisztelte Dinnyés István, Lábatlan város polgármestere.

Szabó Ildikó, a Gerenday Ház vezetőjének köszöntő szavai után, Millisits Máté mutatta be a kiállításon szereplő műtárgyakat. A reformáció korát idéző alkotások közül kiemelte Babusa János szobrászművész az ötszázadik évfordulóra készített egész alakos Luther-szobrát. Az egyházkerületi főgondnokokra emlékező tárlatrészből Hegedűs Sándor utazóládájára és intarzia berakásos székére hívta fel a figyelmet.

A tárlat rendezőjének gondolatai után Darányiné Csonka Valéria, a Lábatlan Református Egyházközség lelkipásztora olvasta fel főtiszteletű Steinbach József, a Dunántúli Református Egyházkerület püspökének az alkalomra írt köszöntőlevelét.

Győr városában 2017. március 10-én a Győr-Szabadhegyi Református Egyházközség gyülekezeti termében szintén kiállítás megnyitóra és könyvbemutatóra került sor.

A Dunántúli Református Egyházkerület egykori főgondnokáról, Hegedüs Sándorról szóló kiállítást Varga B. Árpád beosztott lelkipásztor köszöntése után Millisits Máté nyitotta meg. A karzaton elhelyezett tablók bemutatása után a megjelentek a gyülekezeti terembe vonultak, ahol a BVE alelnöke ismertette a Dunántúli Református Egyházkerület három főgondnokának, Tisza Kálmánnak, Hegedüs Sándornak és Tisza Istvánnak az életét.

Ezt követően Kovács László – a Hegedüs hagyaték gondozója – bemutatta a „Hegedüs Sándor a százkezü politikus című könyvet” a kutatás során átélt, sok-sok személyes élmény felelevenítésével. A jelenlevőknek alkalmuk nyílt betekinteni a könyv megírásához használt néhány dokumentum, fotó másolatába. Az összejevetelt egy kis szeretetvendégség zárta.

A könyvbemutató és kiállítás a Budapesti Városvédő Egyesület szervezésében valósult meg, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával. J.A.

Olvasói levél

Kedves Városvédők!

Ma reggel fotóztam a csatolt képeket a Margitszigeten a vízesés körül. Valaki ilyen borzalmakat álmódott a korábban hangulatos környezetbe, a Japánkert szomszédságában. Ezek a valamik nem csak nem ideillőek, de az éles sarkok veszélyesek is a kisebb gyerekekre. Két kérdés merül fel bennem: vajon ki engedélyezte ezeket? Hogyan lehetne visszakérni a padokat, amik szerencsére még megmaradtak a tó másik részén és a Japánkertben?

Tisztelettel: Császár László

Levelezőlista

Lecseréltük a lev-lista.hu levelezőt a listamester.hu szolgáltatásra. Mindkét szoftver szerzője ugyan az a cég, ám a lev-lista.hu fejlesztésével leálltak. Talán a legfontosabb változás az, hogy a ListaMester tetszőleges számú csoport létrehozását engedélyezi. Ez azt jelenti, hogy a vezetőségnek, a kerületi csoportoknak ugyan azon a szoftveren belül külön levelezőlistái lehetnek. A levelek szépen formázhatók, paramétereizhetők. A lehetőségek számbavétele és alkalmazása folyamatban van.

Tagdíj és 1%

Mindenekelőtt megköszönjük a már beérkezett tagdíjakat, és emlékeztetjük azokat, akik erről megfeledkeztek, hogy március 15-es az éves tagdíjak befizetésének határideje. A BVE bank-számlaszáma: OTP Bank **11705008-20092737**

Többen érdeklődtek, hogy mennyi az éves tagdíj. A tagdíjat az Alapszabály VIII.4-es pontja szerint az éves Küldöttgyűlés dönti el. Ez az összeg magánszemélyeknek évi 3,000.- Ft, cégeknek évi 10,000.- Ft. Természetesen többet bárki fizethet. Több nyugdíjas 1,500.- Ft-ot juttat el hozzánk, amit szintén megköszönünk.

Kérjük tagtársainkat, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-át ajánlják fel az Egyesületnek a 11 jegyű adószámunk **19729224-1-43** feltüntetésével.

Weblap

A BVE weboldalát technikailag és tartalmilag valamilyen mértékben korszerűsítettük. Az alkalmazott reszponzív működés célja az, hogy optimális megjelenést - könnyű olvashatóságot, egyszerű navigációt biztosítson a lehető legkevesebb átméretezéssel és görgetéssel a különféle eszközökön, az asztali számítógép monitorjától egészen a mobiltelefonokig. Rendkívül egyszerű a WordPress alapú honlap szerkesztése. Kevesebb tudást igényel, mint egy Word dokumentum létrehozása. Akik részt vennének a szerkesztésben, kérjük, hogy keressék a BVE titkárát a hozzáférési kódok miatt!

A tartalmat két részre osztottuk. A publikus részhez bárki, korlátozás nélkül hozzáférhet, a Tagjainknak szóló részek jelszóval védettek. A jelszót az egyesület titkárától lehet megkérdezni.

Nagy örömmel adjuk közre azokat a cikkeket, észrevételeket, amelyeket olvasóinktól kapunk. Érdekesek a megkeresések, melyekben a műemlékvédelem iránt elkötelezett olvasóink, gyakran a különböző médiumok képviselői keresnek meg bennünket. Jó lenne ezeknek a további sorsát is figyelemmel kísérni. Az elkészült cikkek, riportok, sikerek vagy kudarcok publikálására szívesen biztosítunk felületet.

A BVE honlapjának oldalsávján, az e-mail címünk megadásával lehet feliratkozni arra az értesítőre, mely segítségével e-mailt kapunk, ha új cikk jelenik meg a honlapon, illetve fel-, vagy leiratkozhatunk a tagok levelezőlistájára, levelezőlistájáról:

<p>Adja meg az e-mail címét, és értesítjük az új cikkekről:</p> <input data-bbox="304 1720 584 1765" type="text"/> <p>Feliratkozás</p>	<p>Adja meg az e-mail címét a BVE levelezőlistához:</p> <input data-bbox="836 1720 1187 1765" type="text"/> <p>Feliratkozás Leiratkozás</p>
--	---

A weboldal jobb felső részében egy Eseménynaptárt találnak. A közelgő események részletezésével – jórészt az Önök ajánlása alapján – igyekszünk felhívni a figyelmet a fontosabb történésekre.

Kiemelt célunk, hogy az Egyesület legfrissebb dokumentumait, elkészült pályázatait, a pályázatok elszámolását, taglistákat a védett tartalom alatt közzétegyük. Ezzel szeretnénk az Egyesület működését áttekinthetőbbé tenni, ötleteket adni a pályázóknak, megkönnyíteni az elszámolást, stb. A részleteket a weboldalon a Rólunk / Tagjainknak menüpont alatt találják az érdeklődők.

Borzasztó nagy probléma a BVE nagyon értékes könyvtárának a „láthatóvá tétele”. Egyelőre önkéntesekkel próbáljuk felmérni, leírni, a weboldalon elérhetővé, kereshetővé tenni. Hasonlóan nagy gond a felgyülemlett, eladatlan könyvek számbavétele (tárolása), és nem utolsósorban az értékesítése. Minden ötletet és segítséget megköszönünk, amellyel lehetővé teszik a hasznosítást.

Új, megbízott titkár

Jeney Attila személyében – egyelőre megbízással – új titkára van az Egyesületnek, akit a +36/30/9-642-179-es mobil telefonon érhetnek el, e-mailben az attila.jeney@gmail.com, és a budapestivarosvedo@gmail.com címen, személyesen pedig hétfőn és csütörtökön 9-12 óra között a Szoboszlai u. 2-4-ben a BVE irodájában.

Évi, rendes Küldöttgyűlés

Hamarosan sor kerül a 2016-os év lezárására és az Egyesület évi, rendes Küldöttgyűlésére. Erről természetesen még értesítjük a tagságot a szokásos, hivatalos procedúra szerint.

***